

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

Втора меѓународна научна конференција
„Влијанието на научно – технолошкиот развој во
областа на правото, економијата, културата,
образованието и безбедноста во
Република Македонија“

Скопје 30-31 октомври 2014

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ: Втора меѓународна научна конференција
„Влијанието на научно – технолошкиот развој во областа на правото,
економијата, културата, образованието и безбедноста во Република Македонија“

Организатор: Институт за дигитална форензика
Универзитет „Евро-Балкан“ - Скопје

Уредник: Проф.д-р Сашо Гелев

Издавач: Универзитет „ЕВРО-БАЛКАН“ Скопје
Република Македонија
www.euba.edu.mk

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

001.3:330/378(497.7)(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (2 ; 2014 ; Скопје)

Влијанието на научно-технолошкиот развој во областа на правото,
економијата, културата, образованието и безбедноста во Република
Македонија : зборник на трудови / Втора меѓународна научна
конференција, Скопје 30-31 октомври, 2014 ; [уредник Сашо Гелев]. -
Скопје : Универзитет "Евро-Балкан", 2014. - 575 стр. : илустр. ; 24см

Дел од трудовите на англиски јазик. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-4714-11-8

а) Научен развој - Општествени науки - Македонија - Собири
COBISS.MK-ID 97406218

Сите права ги задржува издавачот и авторите

Програмски одбор

- Проф. Д-р Митко Панов, Универзитет Евро Балкан - Претседател
- проф. Д-р Сашо Гелев – Електротехнички факултет Радовиш
Универзитет Гоце Делчев Штип, Република Македонија
копретседател
- проф. Д-р Павлина Стојанова, Универзитет Евро Балкан
копретседател
- Проф. Влатко Чингоски, Електротехнички факултет Радовиш
Универзитет Гоце Делчев Штип, Република Македонија
- Проф. Д-р Божо Крстајиќ, Електротехнички факултет - Подгорица,
Црна Гора
- Доц. д-р Роман Голубовски, Електротехнички факултет Радовиш
Универзитет Гоце Делчев Штип, Република Македонија
- Проф. Д-р Аристотел Тентов, Факултет за електротехника и
информациски технологии, Универзитет Св. Кирил и Методиј –
Скопје, Република Македонија
- Доц. Д-р Марија Календар, Факултет за електротехника и
информациски технологии, Универзитет Св. Кирил и Методиј –
Скопје, Република Македонија
- Доц. Д-р Атанас Козарев, Европски универзитет Република
Македонија- Скопје
- Проф. Д-р Атанас Илиев, Факултет за електротехника и
информациски технологии, Универзитет Св. Кирил и Методиј –
Скопје, Република Македонија
- Проф. Д-р Тони Стојановски, Австралија
- Д-р Зоран Нарашанов, Винер осигурување, Скопје, Република
Македонија
- Проф. д-р Лада Садиковиќ, Факултет за криминалистика,
криминологија и безбедност, Универзитет во Сараево;
- Проф. д-р Здравко Скакавац, Факултет за правне и пословне
студије, Универзитет УССЕ, Нови Сад;
- Доц. д-р Марјан Николовски, Факултет за безбедност,

Универзитет Св. Климент Охридски, Битола, Република Македонија
➤ Проф. д-р Гордан Калаџиџев, Правен факултет, Универзитет Св. Кирил и Методиј – Скопје, Република Македонија
➤ Д-р Никола Протрка, Полициска академија, Загреб, Република Хрватска
➤ Проф. Д-р Стефан Сименов, Академија за внатрешни работи на Република Бугарија
➤ Доц. Д-р Оџаков Фердинанд, Министерство за одбрана на Република Македонија
➤ Доц. д-р Лидија Раичевиќ, Основно јавно обвинителство за борба против организиран криминал

Организациски одбор

- Проф. д-р Сашо Гелев, претседател
- Проф. д-р Павлина Стојанова, член
- Доц. Д-р Мимоза Клековска, член
- Доц. Д-р Снежана Черепналковска-Дуковска, член
- Доц. д-р Александар Даштевски, член
- Доц. д-р Вангел Ноневски, член
- Доц. д-р Јорданка Галева, член
- М-р Игор Панев, член
- М-р Маријана Хрисафов, член
- Зорица Каевик, член

ПРЕДГОВОР

Конференцијата се организира да се согледа влијанието на научно - технолошкиот развоток во областа на правото, економијата, културата, образованието и безбедноста во Република Македонија.

Минатата година за прв пат ја организиравме оваа конференција со цел студентите од вториот и третиот циклус на студии да се оспособат за пишување и презентирање научно-стручни трудови, а останатите учесници да ги пренесат своите најнови истражувања во посочените области.

Втората конференција во однос на првата по бројот на презентирани трудови беше спешна. Презентирани беа повеќе од 60 труда.

За следната конференција ќе се потрудиме најдобрите трудови покрај тоа што ќе излезат во зборникот на трудови од конференцијата, да ги издадеме и во наше списание со интенција тоа да прерасне во меѓународно списание.

Проф. Д-р Сашо Гелев

СОДРЖИНА

<i>д-р Роман Голубовски Универзитет "Гоце Делчев" - Штип</i>	
Автоматизирање на ЕКГ дијагностика.....	14
<i>д-р Роман Голубовски Универзитет "Гоце Делчев" - Штип</i>	
Технички аспекти на автоматизација на биаксијална вибро-платформа.....	22
<i>Atanas Kozarev, PhD, European University - Republic of Macedonia</i>	
DEMOCRATIC CONTROL OVER THE SECURITY SYSTEM OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA – CURRENT SITUATIONS AND CHALLENGES.....	31
<i>д-р Василија Шарац Универзитет "Гоце Делчев" - Штип</i>	
Примена на софтверски пакети во проектирање на електрични инсталации.....	37
<i>д-р Василија Шарац Универзитет "Гоце Делчев" - Штип</i>	
ПРИМЕНА НА ЛОГО КОНТРОЛЕР ВО УПРАВУВАЊЕ НА МАШИНА АБКАНТПРЕСА СТО-400 ОД АПСПЕКТ НА ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ДОВЕРЛИВОСТА И БЕЗБЕДНОСТА НА ПОГОНОТ.....	45
<i>м-р Маријана Хрисфов, Универзитет "ЕВРО-БАЛКАН" - Скопје</i>	
Новите медиуми и политичките револуции.....	53
<i>м-р Татјана Уланска, м-р Даниела Коцева, Универзитет "Гоце Делчев" - Штип</i>	
Промените во општеството како причина за семантичка екстензија во современиот македонски јазик.....	64
<i>М-р Александра Ангеловска, Правен факултет „Јустинијан Први“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје</i> <i>М-р Нада Донева, Правен факултет „Јустинијан Први“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје</i>	
Развојот на современите комуникациски технологии и нивното	69

влијание на проблемот на сексуална злоупотреба на деца.....	
<i>Танкица Таукова, Горан Сачевски, Ѓорѓи Тасев, Прв Приватен Универзитет ФОН</i>	
Компјутерски криминал, како нова форма на криминал во Република Македонија.....	81
<i>Д-р Сергеј Цветковски, Д-р Ванчо Кенков, Институт за безбедност, одбрана и мир-Филозофски факултет Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје</i>	
Осиромашен ураниум: добивање, карактеристики и примена.....	89
<i>М-р Јасмина Мишоска</i>	
Платежни картички како инструмент за плаќање во електронското банкарство.....	99
<i>М-р Тане Димовски, Агенција за млади и спорт-Влада на РМ</i>	
Интервјуто и наградувањето на вработените како дел од менаџментот на организацијата.....	104
<i>д-р Олга Кошевалиска, д-р Лазар Нанев, Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, Правен Факултет</i>	
Информатичкиот систем на Европол.....	113
<i>Кире Николовски, Универзитет „Евро-Балкан“ Александар Петровски, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“</i>	
Употребата на ласерската технологија во форензиката.....	121
<i>Aleksandar Nacev, MA – Directorate for Security of Classified Information,</i>	
The Internet as a terrorist tool for recruitment and radicalization.....	130
<i>д-р Олга Кошевалиска, м-р Елена Иванова, Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, Правен Факултет</i>	
Шенгенски информациски систем и заштита на податоците во него...	138
<i>Д-р Ванчо Кенков, Д-р Сергеј Цветковски, Институт за безбедност, одбрана и мир-Филозофски факултет Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје</i>	
Операции поинакви од војна- облик на загрозување на безбедноста на малите земји.....	146

<i>Biljana Jakimovska, Ministry of Defence</i>	
INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF RESCUE AND PROTECTION - PRECONDITION FOR SUCCESSFUL DEALING WITH NATURAL DISASTERS.....	157
<i>Мирјана Маневска, Република Македонија</i>	
Симбиотската поврзаност на националниот-безбедносен систем и националниот дипломатски апарат- гаранција за ефикасна заштита на националните интереси.....	162
<i>д-р Ирена Андрееска, Комерцијална банка АД Скопје</i>	
Технологијата, глобализацијата и феноменот на сиромаштија во современиот свет.....	170
<i>Daniela Koteska Lozanoska, MSc and Dimitar Stojkovski UIST "St. Paul the Apostle" – Ohrid</i>	
E-banking in the Republic of Macedonia.....	177
<i>Anka Trajkovska-Petkoska, PhD, University St. Kliment Ohridski-Bitola, R. Macedonia Anita Trajkovska-Broachb), PhD, The Egg Factory, LLC., VA, USA</i>	
Learning Agility - is this really important nowadays?	184
<i>Илија Насов, МИТ Универзитет- Скопје Анка Трајковска Петкоска, Универзитет Св. Климент Охридски-Битола</i>	
Од идеја до реализација – искуства од ЕУ проекти.....	191
<i>Гзим Цамбази</i>	
Новите технологии и односот на учениците кон книжевната уметност.....	197
<i>м-р Шутова Милица, ФОН универзитет</i>	
Начини на решавање на претходното прашање во парничната постапка.....	207
<i>Borka Tushevska, PhD, Faculty of law University Goce Delcev – Stip</i>	
ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF SEADOCS AND	218

BOLERO SYSTEMS IN ELECTRONIC TRANSFER OF BILL OF LADING.....	
<i>Borka Tushevska, PhD, Faculty of law University Goce Delcev – Stip</i>	
BASIC CAPITAL: COMPARATIVE ASPECTS IN EUROPEAN UNION AND MACEDONIAN LAW.....	228
<i>м-р Зоран Златев , Факултет за информатика – Штип д-р Роман Голубовски, Електротехнички факултет - Радовиш д-р Владо Гичев , Факултет за информатика – Штип Универзитет "Гоце Делчев" - Штип</i>	
Дизајн и анализа на експеримент со употреба на Labview.....	237
<i>м-р Зоран Златев , Факултет за информатика – Штип д-р Роман Голубовски, Електротехнички факултет - Радовиш д-р Владо Гичев , Факултет за информатика – Штип Универзитет "Гоце Делчев" - Штип</i>	
Мониторинг и процесирање на сеизмички сигнали користејќи Labview.....	245
<i>Д-р Татјана Николова Маневска</i>	
Трендови во опкружувањето и нивното влијание во менаџментот на човечки ресурси во Република Македонија.....	253
<i>Д-р Татјана Николова Маневска</i>	
Стратегиски системи за оценување на перформансите на вработените.....	261
<i>Изет Хусеин, Селма Биберовиќ, Универзитет „Евро-Балкан“ – Скопје</i>	
Извори на сајбер закани.....	270
<i>Селма Биберовиќ, Изет Хусеин, Универзитет „Евро-Балкан“ – Скопје</i>	
Етичко хакирање и зголемување на компјутерската безбедност.....	277
<i>Зорица Каевиќ, ОУ „Горѓија Пулевски“, Скопје Д-р Ненад Крстевски, МЕПСО – Македонски електро преносен систем оператор</i>	

<i>Д-р Сашио Гелев, Универзитет „Гоце Делчев“, Македонија – Штип,</i>	
Дигитална форензија на мобилни телефони.....	284
<i>м-р Марија Амповска, Универзитет "Гоце Делчев" Штип</i>	
Правна и институционална рамка на нуклеарната енергија во Р.Македонија.....	297
<i>Ass.Prof. Aleksandar Tudzarov "Goce Delcev" University – Shtip</i>	
5G Mobile Networks: the User-side Approach.....	310
<i>Ass.Prof. Aleksandar Tudzarov "Goce Delcev" University – Shtip,</i>	
Next Generation Mobile Networks Architecture.....	322
<i>Д-р Гордан Јанкуловски, Универзитет Евро-Балкан</i>	
Влијанието на научно - технолошкиот развој во областа на правото, економијата во Република Македонија од областа на електронско банкарство.....	328
<i>Д-р Гордан Јанкуловски, Универзитет Евро-Балкан</i>	
Влијанието на научно - технолошкиот развој во областа на правото, економијата во Република Македонија од областа на е - бизнис.....	336
<i>М-р Маја Кукушева Панева, М-р Билјана Читкушева Димитровска, Томче Велков, Проф. Д-р Влатко Чингоски, Електротехнички Факултет- Радовиш Универзитет Гоце Делчев- Штип, Р. Македонија</i>	
FEMM како Едукативна Алатка за Решавање на Проблеми од Електромагнетизам.....	344
<i>Стоилен Стоилов, Горан Боримечковски, Николче Петковски, Универзитет „Евро-Балкан“ – Скопје</i>	
Значење на компјутерската форензија при собирање на дигитални докази и справување со сајбер криминалот.....	351
<i>Мимоза Клековска, Универзитет „Евро-Балкан“ – Скопје Цвета Мартиновска, Факултет за информатика – Штип</i>	
Одредување на личниот идентитет врз основа на ракописот како биометриска идентификација.....	359

<i>Д-р Ненад Крстевски, МЕПСО Зорица Каевик, Универзитет „Евро-Балкан“ - Скопје д-р Фердинанд Оџаков Министерство за одбрана</i>	
Методи на идентификација на маскирани непознати сторители на казниви дејства.....	367
<i>м-р Марија Амповска, м-р Димитар Анасиев Универзитет "Гоце Делчев" Штип, Правен Факултет Кочани</i>	
Еволуција на ноксалната одговорност од римското право во одговорност за друг во современото македонско право.....	378
<i>Васко Милевски, АД Електрани на Македонија, Скопје, Македонија Влатко Чингоски, Електротехнички Факултет, Универзитет Гоце Делчев- Штип,</i>	
Енергетски Пасивни Објекти за Домување.....	389
<i>д-р Зоран Димитровски, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип</i>	
Технички решенија за зголемување на безбедноста и сигурноста при експлоатација на тракторите во јавниот сообраќај.....	397
<i>д-р Зоран Димитровски, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип</i>	
Трагични последици при сообраќајни несреќи со трактори во Р.Македонија.....	405
<i>м-р Александар Соколовски, Неотел д-р Сашо Гелев, Универзитет "Гоце Делчев" – Штип Електротехнички факултет - Радовиш</i>	
Мобилна автентификација на корисници со модерни криптографски методи.....	413
<i>д-р Ана Дамјановска</i>	
Научно – технолошкиот развој како компонента од Европскиот буџет и значењето на истиот за Република Македонија како земја со статус кандидат за членство во Европската унија.....	423
<i>д-р Методија Дојчиновски, Воена академија „Генерал Михаило Апостолски“ Скопје, Република Македонија м-р Ивица Даневски, Министерство за одбрана на Република Македонија</i>	

Регионализам и социјален идентитет во контекст на националната безбедност.....	430
<i>Ивана Гелева, Република Македонија</i> <i>Д-р Ристо Христов, Универзитет „Евро-Балкан“ - Скопје</i>	
Дизајн и 3D печатење.....	441
<i>д-р Костадин Дуковски</i>	
Форензика во сметководство.....	450
<i>д-р Александар Даштевски, Универзитет „Евро- Балкан“ – Скопје</i>	
Традицијата обичаите и менталитетот како основ за дискриминација во дел од земјите во југоисточна европа.....	457
<i>м-р Силвана Жежова, д-р Ацо Јаневски, д-р Киро Мојсов, д-р Дарко Андроников,</i> <i>Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Технолошко-технички факултет</i>	
Мода и брендирање на текстилните производи.....	465
<i>Филип Пејоски, Бујар Хусеини, Универзитет „ЕВРО-БАЛКАН“</i> <i>д-р Сашо Гелев, Универзитет Гоце Делчев -Штип</i>	
Можности и предизвици од влијанието на Cloud Computing врз Дигиталната Форензика.....	475
<i>Ана Кировска, Владимир Ончески, Универзитет „Евро-Балкан“ – Скопје</i>	
Идентификација преку физиолошки биометриски карактеристики....	484
<i>Aleksandar Grizhev, PhD, Ministry of defense, Republic of Macedonia</i>	
The Religious Fundamentalism and the Role of the Internet.....	495
<i>м-р Марјана Хрисафов , м-р Игор Панев, Универзитет „Евро-Балкан“ - Скопје</i>	
Е-владеење-предизвик на модерните демократии.....	502
<i>Ѓорѓи Лазаревски, Елена Лазарова, Универзитет „Евро-Балкан“ - Скопје</i>	
Користење GPRS технологија во спречување злоупотреба на фискалните уреди.....	510

<i>Ѓорѓи Лазаревски, Елена Лазарова, Универзитет „Евро-Балкан“ - Скопје</i>	
Банкарски аспекти во борбата против злоупотреба на платежни картички во Република Македонија.....	519
<i>д-р Лидија Раичевиќ Вучкова, Универзитет „Евро Балкан“ - Скопје</i>	
Јавниот обвинител во кривично-правниот систем.....	527
<i>Д-р Павлина Стојанова, Универзитет „Евро Балкан“ - Скопје</i> <i>Д-р Ленче Петреска, Република Македонија</i> <i>Д-р Сашио Гелев, Универзитет "Гоце Делчев" - Штип</i>	
Влијание на информационите технологии врз подобрување на конкурентноста на претпријатијата.....	537
<i>Д-р Ленче Петреска, Република Македонија</i> <i>Д-р Павлина Стојанова, Универзитет „Евро Балкан“ - Скопје</i> <i>Д-р Сашио Гелев, Универзитет "Гоце Делчев" - Штип</i>	
Развојот на социјалните медиуми и нивното влијание врз е-бизнисот.....	547
<i>Драган Караџовски, Европски Универзитет Република Македонија, Скопје</i> <i>Лорита Оџакова, Универзитет ЕВРО-БАЛКАН, Скопје</i>	
Дигитален потпис.....	555
<i>Miroslava Kortenska, Ph.D.</i> <i>South-Western University "Neofit Rilski", Blagoevgrad</i>	
Bulgarian Poet Peyo K. Yavorov (1878–1914) – Broadening his Cultural and Historical Legacy.....	565
<i>Валентина Гоцевска</i>	
Неолибералниот концепт во време на информациската револуција во Република Македонија после осамостојувањето.....	568

удк: 811.163.3'373

м-р Татјана Уланска,**м-р Даниела Коцева**

Универзитет "Гоце Делчев" - Штип

Електротехнички факултет - Радовиш

Република Македонија

ПРОМЕНИТЕ ВО ОПШТЕСТВОТО КАКО ПРИЧИНА ЗА СЕМАНТИЧКА ЕКСТЕНЗИЈА ВО СОВРЕМЕНИОТ МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

Анстракт: Времето неоспорно наметнува промени во сите сфери на општеството, а како последица на тоа и во јазикот. Најчесто јазичните промени вклучуваат модификации во вокабуларот на јазикот кои се познати како лексички промени. Постојат повеќе причини на ваков вид на јазична промена која може да вклучува и губење на извесна лексика која со време станала застарена, како и збогатување на вокабуларот во нови зборови. Во овој труд ќе испитуваме еден специјален вид на лексичко збогатување на јазикот преку процесот на семантичко проширување на значењето на лексемата. При процесот на семантичко проширување лексемата добива погенерално значење од веќе постоечкото. Процесот на семантичката екстензија, како посебен вид на семантичко проширување, им дава на лични именки значење и статус на општи именки. Во трудот ќе бидат претставени примери на семантичка екстензија забележани во современиот македонскиот јазик.

Клучни зборови: лексичка промена, семантичка екстензија, семантичко проширување, општество, општествени промени.

Abstract: Time inevitably causes changes in all domains of the society including the language. Most often linguistic changes include vocabulary modifications also known as lexical changes. There are many reasons for such type of lexical change which may include loss of lexemes which with time become obsolete, but it may also lead to enrichment of the lexicon with newly formed words. This paper will analyse a specific type of lexical enrichment through a type of semantic broadening of the meaning of the lexeme. Through the process of semantic broadening the lexeme becomes more general compared to its previous reference. The process of semantic extension is a special type of semantic broadening where proper nouns become common nouns. This paper will present examples of semantic extension which can be noticed in the contemporary Macedonian language.

Key words: lexical change, semantic extension, semantic broadening, society, social changes.

ВОВЕД

Промените кои настануваат во еден јазик претставуваат последица на времето каде еден јазик се пренесува од една генерација на друга. Многу често ваквите промени вклучуваат суштински изменувања на зборовниот фонд. Ваквата промена се нарекува лексичка промена. Двете крајности на ваквата лексичка промена би биле додавање и губење на зборови. Постојат повеќе причини на ваков вид на јазична промена која може да вклучува и губење на извесна лексика која со време станала застарена, како и збогатување на вокабуларот во нови зборови. Во овој труд ќе испитуваме еден специјален вид на лексичко збогатување на јазикот преку процесот на семантичко проширување на значењето на лексемата.

1. ЛЕКСИЧКА ПРОМЕНА

За дефинирање на лексичка промена не е доволно само да се земаат во предвид додавањето или губењето на зборови во еден речник. Двете крајности на ваквата лексичка промена би биле токму додавање и губење на зборови. Воведување или додавање на нова лексика е најчесто одраз или последица на контакти со други култури. Технолошките промени на кои сме сведоци секојдневно, може да се каже дека се уште една причина за воведување нова лексика; на новите изуми и пронајдоци треба да им се даде име. Од друга страна, технологијата влијае во голема мера и до губење односно исфрлање од вокабуларот зборови кои се застарени. Губењето на еден збор најчесто е резултат на промените во општеството, посебно во случај кога ентитетот на еден збор станува застарен односно надвор од употреба. Ваквиот развој или промена може да резултира со лексички празнини кои би претставувале понатамошна потреба од нови зборови во речникот на јазикот (Стефановски 2006).

Воведувањето или измислувањето на нов збор, процесот на зборообразување како и извесни семантички процеси што се некаде помеѓу, како на пример процесот на позајмување на туѓа лексика се пример на овој процес. Откако еден збор ќе биде воведен во јазикот за прв пат, тој е подложен на голем број на промени и прилагодувања, како што се морфолошки, фонолошки, семантички и социолошки промени. Тоа се само двете крајности. Помеѓу овие две крајности постојат неколку вида на изменувања, преиначувања, модификации на кои веќе постоечките зборовите се подложни, како со текот на времето така и во извесна фаза или стадиум. Семантичките промени кај зборовите можеме да ги дефинираме како процес каде што значењето на еден збор претрпува промени, измени, проширување или стеснување на значењето или пак резултира со промена каде се однесува на сосема различни ентитети, признаци, карактеристики или својства од претходното значење. Метафората, на пример, можеме да кажеме дека претставува разбирање на еден концепт преку друг. Преку изучувањето како концептите се претставени во јазикот можеме да добиеме значајни сознанија за улогата на искуството и метафората во човечкиот систем на концепти.

2. СЕМАНТИЧКА ЕКСТЕНЗИЈА

Семантичкото проширување на значењето на зборовите претставува процес при кој зборот станува поопшт на начин на кој опфаќа повеќе ентитети, карактеристики или концепти од своето претходно значење.

Семантичката екстензија претставува еден посебен вид на семантичко проширување на значењето на зборовите, при што личните именки стануваат општи именки. Со овој процес личните имиња подлежат на проширување на значењето. Примери на семантичка екстензија се присутни во огромен број во нашето општество и во светот. Голем број на производи и изуми добиле називи по нивните пронаоѓачи. На пример „ват“, мерката за моќност го добила името по шкотскиот иноватор Џејмс Ват.

3. ПРИЧИНИ ЗА ПОЈАВАТА И ПРИМЕРИ НА СЕМАНТИЧКА ЕКСТЕНЗИЈА

Една од најчестите причини за појавата на семантичката екстензија можеме да ја најдеме во влијанието или наметнувањето на одреден бренд во општеството. Фаворизирањето на еден производ од останатите или пак ограниченоста на разновидност е една причина каде името или брендот на производот со време станува општа именка. За таа цел, во овој труд ќе претставиме дел од тие именки кои со време добиле статус на општа именка во македонскиот јазик. Најчести примери каде се бележи оваа промена во значењето се примери од трговијата и најчесто од причини кои ги спомнавме погоре.

1. Примери на семантичка екстензија во прехранбената индустрија:

-општо познатиот *еурокрем* е всушност брендот на *Таково* за „чоколаден намаз“. За оваа именка можеме да кажеме дека, макар и колоквијално, е веќе широко прифатена како општа именка. Неретко можеме да ја искористиме во улога на општа именка пред друга лична именка, на пример *еурокрем Нутела*.

-*Стоби флипс* е водечки бренд на „Витаминка“ од Прилеп, кој на пазарот се појави во 1978 година. Овој флипс има општо познато име *смоки* кој луѓето го поврзуваат со овој производ. Иако на пазарот постои производ кој го носи ова име, *Смоки* на компанијата Соко Штарк, сепак името *смоки* денес, општоприфатено има улога на општа именка која се однесува на таквиот вид на флипс.

Постојат навистина голем број на вакви примери во прехранбената индустрија, сите со сигурност нема да успееме да ги спомнеме, но ќе се обидеме да презентираме барем уште еден дел од нив:

-Брендот *нескафе* се користи со значење на инстант кафе. (пример од секојдневието: Си купив нескафе Јакобс).

-Брендот *зденка* се користи како општа именка со значење на топено сирење. (името Зденка всушност претставува хрватско женско име, кое е и името на хрватската млечна индустрија Зденка од каде потекнува овој бренд)

2. *Примери на семантичка екстензија во трговијата:* Како што беше спомнато погоре како можна причина на семантичка екстензија е ограниченоста на разновидност или уште подобро, постоењето на само еден вид таков производ. Со време името на производот се поистоветува со неговото значење. Еден таков пример од нашето општество кој вреди да се спомене е:

- *Сјај* детергентот за миење садови од Охис. Името на детергентот „*сјај*“ денес се користи како општа именка со значење на детергент за миење садови (пр., *сјај Феја*).

- *Палома* како општа именка со значење на хартиени марамчиња (на пр. *палома Виолета*).

- *субрина* за регенератор за коса.

- *памперс* за детските пелени.

- *римел* за маскара за очи.

4. ЗАКЛУЧОК

Јазикот како и сите останати сфери во општеството е подложен на многу влијанија и промени. Промените во сферата на јазикот најчесто се однесуваат на модификациите кои се случуваат во зборовниот фонд. Со време, одредени зборови го губат своето значење, концептите или ентитетите на кои се однесувале станале застарени па така употребата на таа одредена лексика се губи. Спротивно на овој процес, постојаните техничко - технолошки промени, како и подемот на раст во сите области на постоењето придонесуваат да се појави потреба за воведување нова лексика во јазикот. Но освен овие екстремни крајности постојат и одредени модификации во постоечката лексика во однос на менување на нивното значење или морфолошки статус. Овој труд се обиде да ги претстави, објасни и даде примери за еден посебен вид на семантичко проширување на значењето на зборовите кој е познат како семантичка екстензија. Имено при овој вид на јазична промена личните именки добиваат значење на општи именки. Личните имиња, имиња на производи и брендови, со време добиле значење на општа именка, поточно почнуваат да се однесуваат на ентитетите или концептите кои ги именуваат. Овој труд исто така ги разгледува и причините за овој вид на промена. Како очигледни причини се земаат фаворизирањето на еден производ од останатите или пак ограниченоста на разновидност. Ваквата засилена употреба на еден производ за сметка на останатите доведува до оваа промена каде луѓето го поистоветуваат значењето на ентитетот или концептот со самото негово име.

SUMMARY

Language along all other domains of society is a subject to many influences and changes. The changes occurring in the domain of language most often refer to the modifications in the lexicon. There are words which with time lose their meaning, the concepts or entities that they used to refer to become obsolete which

results in loss of certain lexis. On the other hand, contrary to this process, the constant technical and technological changes in the modern society, the growth and advancements in all fields of life imposes the need of introduction of new words in the language. Despite these two extremes, there are also certain modifications in the existing lexis in terms of changes occurring in their meaning or their morphological status. This paper tried to present, explain and exemplify a special type of semantic broadening of word's meaning known as semantic extension. With this type of language change the proper nouns gain meaning of common nouns. Personal names, names of products and brands come to refer to the entities or concepts that they name. This paper also deals with reasons of such change. Favoring a certain product to others or the limitation of diversity are found to be obvious reasons for this process. This increased use of one product to others brings along this change where people identify the meaning of the entity or the concept with its actual (proper) name.

5. ЛИТЕРАТУРА

- [1] Ljupco Stefanovski, *English lexicology: A coursebook* (Skopje DataPons, 2006), pp. 116-118.
- [2] Akmajian et al., *An introduction to language and communication, 3rd edition* (Cambridge: MIT Press, 1990).
- [3] F.R., Palmer, *Semantics 2nd edition* (Cambridge: Cambridge University Press, 1981)
- [4] O.M., Tomic, *The English Word* (Skopje: Skopje University Press, 1980)